

Цетиње, 24. маја

Нагли обрт у односима Србије и Бугарске састанком Пашића и Гешова у колико је радосно одјекнуо међу балканским народима и њиховим пријатељима, у толико се немилу коснуо заједничких нам непријатеља. Зато је и позната непријатељска штампа огорчено попраћивала овај састанак и са незадовољством проговорила о пошљедицама тога састанка.

Наслућује се, да се састанком председника влада савезних балканских држава не ради само о разграничењу и о споразумном ријешењу свих спорних питања, него да је та балканска конференција припремљена још и ради врло важних и крупних послова дубљег значаја. Говори се, да она има да ријеш и обнови балкански савез на сасвијем новој основи. Поред већ до сада постигнутих срдачних и братских односа између Србије и Црне Горе, као год и Србије и Грчке држи се, да се ради на томе да између Србије и Бугарске дође до тјешњих односа. По сриједи је привредно зближење Србије с Бугарском, које би било крунисано војним уговором. Разумије се, све то биће ако се у опште отклоне све диференције које постоје између Србије и Бугарске, као и између Грчке и Бугарске. А увјерење је, да је свака опасност од конфликта уклоњена и ублажена и да ће доћи до споразума.

Шта се све закључило на састанку Пашића и Гешова у Цариброду, то је сада тешко рећи, јер се у опште резултат овог састанка брижљиво крије. Назире се, а и сви симптоми то одају, да је ствар кренула на боље, да су затегнути односи попустили и да је конфликт отклоњен. Извјесно је дакле само то, да је ствар пошла на боље и да је у изгледу да ће се спор Србије и Бугарске у миру и споразуму свршити.

Ту наду гаје и оба министра председника, Гешов и Пашић.

Гешов је изјавио дописнику француског листа „Матена“ ово: „Надам се, да ће настати неко побољшање ушљед нашега разговора. Да покажемо нашу добру вољу, пристали смо на конференцију четири балканских држава. Није немогуће, да нађемо неки излаз из критичног положаја у који смо упали“.

Исти лист доноси и разговор свога дописника с Пашићем о састанку с Гешовом. Пашић је, вели, био врло задовољан и изјавио је, да су сва спорна питања била пажљиво претресена и да ће бити ријешена без посредовања са стране. Састанак сва четири министра-председника има за задатак да успостави слогу у савезу. Истина, биће још потешкоћа, али заступници савезних држава пуну су најбољих

нада. Пашић је још изјавио наду да ће се избјећи рат и да ће доћи до споразума. На даље питање дописника, да неће Бугарска употребити преговоре само за то, да своје ратне припреме доврши, одговорио је Пашић, да истина не може да завири у душу бугарских политичара, али да се поуздано нада да ће доћи до дефинитивног споразума.

И све вијести, које долазе из Биограда, гаје исту наду. Састанак Пашића и Гешова у биоградским политичким круговима изазвао је врло повољан утисак и истиче се нада да ће се спор мирним путем ријешити. О томе говоре и ови телеграми што смо их послје састанка Пашића и Гешова добили из Биограда:

Биоград, 22. маја. — У бугарско-српским односима наступио је прекрет тако, да се може рећи, да је осигурано мирно ријешење спора на основу правичности у интересу очувања балканског савеза. Бугарска је под пресијом прилика, наговора и ефекта, које је учинило Пашићево извјешће, најпослије попустила у питању ревизије уговора и у часу највеће затегнутости, удеишан је као пошљедњи покушај мирна споразума састанак Пашића и Гешова. Састанак је имао бити још у петак или суботу. Иницијатива за тај састанак дошла је из Софије, али Пашић није хтио поћи прије, него се увјери, да та састанак може донијети плод. Спалајковић, који је прошле недеље био у Биограду, посетио је Гешова, чим се вратио у Софију и у суботу је добио од Гешова, како се тврди, увјерење, да је Бугарска спремна пристати на ревизију уговора.

Обавјештен о томе, Пашић је кренуо у недељу у 1 сат послје подне посебним возом у пратњи секретара министарства у Цариброд и стигао је тамо у 8 сати на вечер. Истовремено стигли су у Цариброд посебним возом из Софије Гешов, Спалајковић, Тошев и бугарски посланик у Риму Ризов, познати искрени пријатељ балканског савеза, који је раније дуље времена живио у Србији и који је показао помирљиве тенденције и пригодном недавнога проласка кроз Биоград.

Конференције политичара трајале су од осам до једанаест сати у ноћи, нашто су се министри одмах повратили тако, да је Пашић стигао у Биоград у 2 сата послје подне.

Објелодањени комунике каже: да су се оба министра споразумјела у томе, да се министри председници Бугарске, Србије, Грчке и Црне Горе састану у сврху споразума између њих у свим питањима, која интересирају савезнике. Овај позитивни резултат сматра се овдје као знак, да је споразум могућ и да је отклоњена опасност сукоба.

И прије било је гледиште Србије и Грчке да се спорна питања ријеше на састанку свих првака савеза, а сада пристала је и Бугарска на то. Овај састанак значиће покушај, да савезници сами без интервенције трећих и без арбитраже ријеше питање, у чему је дакле

усвојено српско гледиште. Састанак ће бити на Балкану, а не у Петрограду. Није познато још ни мјесто ни дан састанка, али свакако ће састанак бити ових дана, јер се мора извршити прије демобилизација, коју желе велесиле и исти савезници.

Ситуација је данас таква, да Бугарска, пристајући на овакви састанак, пристаје у начелу на сразмјерну и праведну диобу, напушта уговор и спремна је трансигирати. — На ноћашњем састанку, кад је свршио таквим резултатом, свакако је морало доћи до стварнога споразума између Гешова и Пашића, јер је овај то тражио, па је сигурно добио утисак, да ће бити у главном задовољена српска начела о диоби, која је, како је било ријешено у министарској конференцији, пред полазак, Пашић сасвим јасно и несумњиво изложио.

Пред свој полазак у Цариброд Пашић је примио грчког посланика, који је донио поруку и захтјеве грчке владе да је она у свему споразумна са Србијом. Успјех састанка Пашића са Гешовом у Биограду је поздрављен највећим задовољством.

Биоград, 23. маја. — О детаљима резултата састанка Пашића и Гешова још се ништа позитивно не дознаје. Новинарима је Пашић изјавио само то, да се постигао споразум за укупни састанак, а о детаљима територијалне врсте није се говорило. О мјесту састанка још се ништа не зна, те се спомиње Биоград и Солун, али обзиром на тешкоћу пута црногорскога министарства тврди се, да ће састанак бити вјероватно Скопље, најближем Црној Гори. Вијећања министара према мишљењу у владиним круговима неће дуго трајати и неће бити дуље од четири-пет дана. Тек ако не би био постигнут никакав резултат, пренијела би се вијећања у Петроград. Овдје се ипак надају да ће успјети споразум без потребе посредовања трећих. Побуђује само највећу неугодност и забринутост појачана кампања бугарске штампе послје састанка министара, на коју кампању данашња српска штампа у једном дијелу одговора опомињући владу да се не да увући у дуге преговоре, које намјештају Бугари, само да добију времена и сконцентришу војску. Некоје новине позивају владу да одмах прогласи анексију окупираних земаља, али трезнији политичари изјављују да ова мјера може бити само крајње средство, када већ по све ишчезне могућност споразума и када треба да се стави Бугарска пред одлуку о рату или попуштању. Још већу забринутост побуђује вијест коју потврђује у кратко и данашња „Самоуправа“ да је претпрошле ноћи један батаљон бугарске пјешадије са нешто топова прешао код Штипа граници српске окупационе територије, заузев једну доста важну стратегичку позицију. Пошто српске чете имају наређење да на сваки начин избјегавају сукобе и борбе са Бугарима, командант српски позвао је Бугаре да се повуку, што они нијесу хтјели. Обавијештен о томе, Пашић је наредио да се за сада не предузима ништа, а српски по-

сланик Спалајковић је протествовао код бугарске владе против поступања Бугара, тражећи да се повуку. „Самоуправа“, каже у чланку, којим жестоко полемиче са полузваничним бугарским листом „Миром“: и ако се савезници солидарисали са Бугарима кад ови продужили рат ради Једрена, и ако је Турска већ онда била пристала да преда осталим савезницима Јањину и Скадар, ипак Бугари сада неће да се солидарису са савезницима, када су ови тражили измјене прелиминара. Ово је несавезнички и нелојално. На приговоре о гомилању српске војске, каже „Самоуправа“ да Србија као самостална држава не треба никога да пита за дозволу за кретање своје војске, али одбија подвалу да кани напасти Бугарску. За то нема Србија данас никаквих потреба, али се Србија мора да спреми за сваку евентуалност, јер Бугари уводе неке чудне маније, нападајући савезнике, потискујући их оружјем са позиција и не хтијући признати неутралне зоне. Они шаљу агитаторе који буне свијет против савезника на њиховом земљишту и вичу на прогоне, те су ти агитатори кажњени. Најжалосније је то, да у часу, док на нарочити позив из Софије Пашић иде у Цариброд да мирно преговара за ријешење спорова, бугарска војска напада српске позиције. Не оптужујемо још бугарску владу, јер знамо правити разлику између ње и држање појединих бугарских органа, али Србија која неће сукоба, браниће се ако буде нападнута.

Још прије четири-пет дана циркулисао је у вишим војним круговима глас да је на Овчем Пољу бугарска војска напала Србе и затметнула борбу, у којој је била потиснута и да је било на српској страни до осамдесет рањених и погинулих, али се провјерити та вијест још не може, јер влада није хтјела никако да прије покушаја мирнога ријешење алармира свијет вијестима о сукобима.

Од важности је вијест да је приликом Пашићевога пута на недељни састанак истовремено с њиме дошао у Ниш један сепаратни воз са југа, да је Пашић са путницима тога воза пола сата разговарао, да су они чекали док се Пашић из Царибрда не поврати и да су опет имали дуљи састанак с њиме и прексјутра отпутовали на југ. Држи се да су у томе возу биле неке високе војне и политичке личности српске из Скопља и грчке из Солуна и Атине.

Данас послје подне је држано министарско вијеће, које се бавило резултатима Пашићевог састанка са Гешовом и одлучило даље кретање.

Један искрен глас

— Право балканских народа при преговорима за мир —

«Еко де Пари» допосл чланак Жана Ербата о држању Великих Сила у питању мира на Балкану. Нарочито истиче разлику у положају, који данас заузима Турска у том питању у сриједи са положајем савезних балканских држава.

Неумјесно је хвалити мудрост Турске, што је оставила Великим Силама отворено поље, да ријеше обавезано сва питања која су у

вези с миром, јер Турска је ратом доведена у такав положај да је остала на милост и по милост савесним државама и онда има рачуна да прими медијацију Великих Сила, коју је она и тражила.

Балканске државе, на против, као побједоноци имају права да сами с Турком расправљају сва питања и кад они из поштовања према Великим Силама ипак примају медијацију, онда Велике Силе с њима морају о спорним питањима дискутовати и водити рачуна о њиховим мишљењима, и не само захтјевати и наређивати.

И ако се у овим питањима одржава сагласност Великих Сила, у ствари су оне подијељене и свака група мора да се труди да одржи свој углед и важност гласа у међународном конферту, као и да су њени интереси непосредно тапирани.

Егејска острва

— Историјат и важност спорних острва —

На Егејска Острва као на своју прастарину рефлектира Грчка. Ова је острва, у својој већини, Грчка у овом рату освојила и крвљу откупила. Ова су острва њена прастарина. Њих је омијевао Хомер у својој дивној „Илијади и Одисеји“.

Егејска Острва су ја историју човјечанства од големог значаја. Они су били мост кроз који је прије три тисуће година дошла култура из Фениције и Мале Азије у Грчку и на остали континент Европе, а тим истим путем опет се вратила профињена грчка култура на обале Мале Азије и Сирије. И доста да није било тога низа острва не би грчка култура никад тако процвала, а Европа би можда још једно тисућљеће остала у варварству. Ова острва које је природа обдарила благом климом и сунструском вегетацијом, поређена једно уз друго попут низа бисера, били су управо предестинирани да постану станице културе. Закљонени од оштрих вјетрова и отњене суше, која често влада у континенту Азије, леже у мору, које је особито подесно за бродарство. У том мору дувају нормални вјетрови. Љети, нарочито у мјесецима јуну и августу, два су стална: сјеверан и сјевероисточњак, који зна кроз дан досећи снагу вихра, чистећи ваздух над острвима и расхлађујући жар врућине. Зими опет дувају често измјенично, понавнше јужњак или југозападњак и југоисточњак.

За историју грчкога народа било је од големог значаја, што је могао населити недалеко острва од обале своје домовине, које је он, потпуно свјестан све високe културе и њихове трговачке вриједности, држао у свом посједу ријетком живаошћу и уз цијену великих жртава све досад, кад има да дође и до политичке власти над њима.

Грчки архипелаг, како то заједничким именом прозваше Млечани Егејска Острва (латински Aegaeum Pelagus) састоји се од три велике групе острва од Циклада који се нижу у кругу око омаленог острва Делоса и који већ досада припадаху Грчкој; од Спорада, који се, с изузетком сјеверних Спорада, који такођер припадају Грчкој, нижу још у номиналном посједу Турске; и коначно од трашких острва, који се протежу од улаза у Дарданелe до копна Тракије, те су још и данас турски, изузевши острва Тасос, које се налази под египатском управом.

Историја грчкога архипелага прошла је све оне фазе, као год и она сусједног грчког и малоазиског континента. Њих је населило јонско племе, а власт над њима прелазила је из руку Атине Шпарти и опет обратно. Ко се дочепав власти над њима, тај је имао и хегемонију над Грчком. Тако су за вријеме Александра Великога припали Македонији, а онда касније, заједно са Грчком, Риму. Код диобе римског царства припали су источном Риму, т. ј. Византу (305 послје Хр.), који их је задржао све до т. зв. латинске крсташке војне (1204.) Кад су латински крсташи под водством дужда Дандола освојили Цариград, дочепав се Млечанин Марко Санудо највећег дијела архипелага и формирао од њих војводину Накос. Ову династију наслиједио је 1383. Ломбардe Франциско Криспо, који је основа дионастију Криспо.

Посљедњег кнеза из куће Криспо, Јакова IV., заробио је султан Селим II. (г. 1566.), који је тада предао власт над архипелагом банкиру Јузузу Микезу, Шпанијоци, који је тако под именом „Дон Јозе Наси“ постао кнезом Наксоса Циклада. Када је он умро (2. августа 1579.), анектирала је Турска сва острва, али им је оставила много слободе и привилегије уз цијену примања војничких дужности. Острвљани су били напие изврени мрнарн.

Турска је остала у несметаном посједу Егејских Острва све до формације краљевине Грчке (г. 1820.), којој је морала Турска уступити Цикладе, сјеверне Спораде и Енбеју. Међутим вреднији Спараци остали су и даље у турском посједу. Од онда су они предмет чежње читавог грчког народа, који и данас упорно тражи, да их добију у свој посјед. Међутим питање је: хоће ли велевласти а напоcе Енглеска, Француска и Италија пристаги на то, да ова важна и с трговачког и стратегиског гледишта, острва припаду Грчкој. Грчка би тиме постала господар Егејског Мора, гдје се укрштавају интереси толиких велевласти. Ту ипакче питање увоза и извоза кроз Дарданелe, питање обале Мале Азије и Сирије, то је најкраћи пут од Солуна на Египат и т. д.

Са стратегиског гледишта долази у првом реду у обзир трачка острва, на затварању Дарданела. То су острва Имброс, Тенедос, Лемнос, Самотрака, Магиострати и Тасос. Имброс има 256 кв. километара са 9116, већином грчких становника. Муслимана има тек 138. Острво је пуно шума. Највиши брџије долази 600 метара. Но поред тога има и плодних долина. У горама се налазе богате наслагe угљена. Становници баве се пчеларством, козарством, рибарством и хватањем шкољака. Недалеко обале древне Троје, јужно од улаза Дарданела, лежи малено али са стратегиског гледишта важно острво Тенедос. Има само 42 кв. километра, пу смного гушће насељеним становништвом, но Имброс. Укупно износи број становника 4140. Тенедос је најнасељеније егејско острво. Већина становништва су Грци, остало 1300 Муслимани, Турци. Острво дијели од малоазијатског копна врло узани канал. Лука града Тенедоса важи већ од давнише као најважнија станица турске флоте, која је играла важну улогу поглавно за вријеме рата за ослобођење. Град је опасан јаким зидовима, саграђен је амфитеатрално, на брежуљку, на врху са цитаделом. Противно од Тенедоса пред обалом Троје лежи Безикабар. За вријеме кримскога рата (г. 1853.) била је ту усидрена енглеска мриарница за заштиту Цариграда. И год. 1877. и 78. штационирала је на Безикабају енглеска мриарница.

Од Тенедоса према истоку лежи Лемнос, велик 454 кв. километара са 27 079 становника. Становници су огромном већином Грци. Муслимана има тек 2540, дакле једва 8 процената. Лемнос је највеће и најнасељеније трачко острво. Он није тако плодан, као остала сусједна му острва. Човјек може по њему читаве сале лутати а да не наиђе на једно стабло. Међутим, у плодним и добро напосиљеним долинама расте обилно жита, трокрђа и смокава. Надаље производи свилу, мед и восак. Уопште пчеларство игра у грчким земљама и данас, као и у доба Хомерово, велику улогу. Посебни је продукт т. зв. Terra Lemnia, печатана земља са Лемноса, прозвана тако, јер се разашиле у запечаћеним кесицама. Њу су већ у старо доба извозили, јер служи као изванредно средство за зацјеливање рана, а особито против уједа змије.

На том острву, посвећеном у старо доба Хефесту, налазе се још и данас трагови вулканких дјеловања а то показују поглавито богати — врући извори. Лемнос је играо улогу и у пловидби Аргонаута. Прича каже, да су Аргонаути на том острву нашли на саме жене, које су своје мужеве због неvjере погубиле и онда међу собом изабрале краљицу.

Јужно од Лемноса лежи малено острво Хагиострати. Има 43 кв. километара са 1000 становника Грка. Сјеверно од њега налази се Самотрака с површином од 177 кв. километар и 4600, већином грчких становника. На њему се диже брдо Пнеугари, високо 1646 м. Ту је имао по грчкој причи Нептун своје сједиште, кад је промаграв бојеве Грка са Тројанцима. На Самотраки нашли су археолози сву силу античних каменитих ископина и натписа.

Непосредно близу континента налази се острво Тасос, противно од луке Кавале, који су запосјели Бугари. Тасос износи 393 кв. километра са 12.140 грчких становника. Број муслимана ишчезава. Тасос је стара феничка колонија, у старо доба цватуће острво, који се својом моћи и богатством натјела и са Атином. Данас је скроз осиромашно. Некада је број његовога становништва износио 100.000. На Тасосу је родило изврсно грорђе, које је давало најбоље вино на читавом Архипелагу. Некадашњи златни, опални и жељезни рудници данас су напуштени. Нема им ни трага. Само богате шуме да ју још грађевини материјал а и тло је плодно.

Као што Тасос, тако и велики Споради: Лебос, данашња Митилена, Хиос и Родос не цвате више као некада.

Шта је однијело побједу

— Узроци наглој пропасти Турске —

Почетком конфликта балканских држава с османским царством било је опште увјерење, да ће Османлије изаћи као побједници. Особито је било то увјерење оних који су повјеровали ријечима дипломата разних сила рачунајући, да бар овима мора да буде потпуно јасно стање појединих држава, а нарочито им је позната снага једне огромне државе, као што је османско царство. Да су се господа дипломати у томе погледу преварила, јасно је већ свакоме. Колику су вриједност приписивали својој ноти што су је послали Порти, којом су се надали, да ће у посљедњи час уклонити ратну погибао с Балкана! — А све се изјаловило.

Тако се онај толико нагласивани „status quo“, којег су се сви морали држати ради територија, није можда иза године или неколико мјесеци, него на зачуђење читаве Европе у неколико дана претворило у нулу.

И тако нам се нехотице намеће питање: који су узроци нагломе паду османлискога царства, и што је придонијело успјеху балканских држава. Ту ће наравно свако нешто друго као узрок навести. Једни ће приписати успјех вођама, други бољему материјалу, али у истину, да је свакако главни узрок у васпитању.

Душевна образованост Турака као и васпитања стоји на много нижем уивоу него људи и мисле док су насупрот њихови данашњи непријатељи — балкански народи, — на куд и камо већем ступњу културе, него што то држи западна Европа.

Тај је константни напредак на пољу просвјете главни фактор у побједама балканских држава. Против оваквог непријатеља зар је могао одржати побједу турски војник који је долазио из далеких крајева некултурне Азије, који није знао ни куда креће ни зашто се бори, но му је фатализам утискао и оно отпорне снаге, што је и у побјеђене војске човјек нађе. Неуки турски војник зна највише читати коран, којег и онako не разумије, а у свему другом је анафабета. У тој је културној заосталости највећи узрок пропасти отоманскога царства.

То признају и турски листови. Они су пуни чланака, у којима се разматрају главни узроци, који су довели до пропасти њихове државе.

«Павјесно је, пише један лист, да је главни узрок одсуство народнога васпитања. Данашња ситуација народног васпитања може да се сведе на три ријечи: лијељост, незнање и фанатизам. Али, послје малог разликовања, увидјеће се да је поријекао лијељости и фанатизма у незнању тако, да главна мана, она која је узрок и која ће и даље бити узрок свих наших несрећа, јесте незнање».

Лист «Тасвири Ифкијар» даје у томе погледу врло интересантне податке. На примјер у кази Ронија, гдје има више од 140.000 мухамеданских становника, у свима нпшним и вишим школама једва да има 4500 мухамеданских ученика. У самој вароши Ронија има 140 ученика и 60 ученица мухамеданске вјере. Све остало остаје цијелога живота без икаквог образовања.

По свима и по мањим варошима стоји се још много горе. Процент писмених тамо не износи ни 2%. Треба имати на уму да се стање, које је у овоме вилајету, може сматрати још као доста добро, јер је по другим удаљенијим вилајетима још много горе.

«Школа, вели се у једном турскоме листу, јесте спас будућности. На ту страну треба да се окрене сва наша пажња и у ту ствар ми треба да уложимо сву своју снагу и сву своју енергију. Треба искрено признати наше недостатке. И једном за свагда, треба се одлучити да се обритумо странцима. Два или три педагога и администратора биће довољни да за неколико година реорганизују ову грану наше народне активности, од које зависи наша будућност».

Финансиска конференција

— Значајни рад ове конференције —

За који дан ће се у Паризу састати међународна конференција, на којој ће учествовати делегати великих сила, као и Турске и балканских држава, да се уреде сва питања, која су искрсла у балканском рату. Склапању политичкога мира, које се обавило у Лондону, а на које су пристале све балканске државе, прикључиће се и склапање финансиског мира, који у данашњим временима није ништа незнатније од првога. Шта више уређење финансиских питања претеча је политичком миру.

Ово ће сада у Паризу бити прва међународна конференција, која се састаје да углави финансиски уговор, кад је већ на другом мјесту друга конференција углавила уговор о миру. И досада су се европске силе бавиле финансиским питањем ближега истока, као приликом берлинскога конгреса 1878. приликом уређења египатскога питања 1885., и склепања грчко-турскога мира 1898. Ну тада су финансиска питања била споредна и рјешавала су се са неколико параграфа, који су били додатак углављеним великим промјенама. Сада ће бити, како се вели, обратно, јер у територијалним промјенама одлучну улогу игра страни капитал.

Страни капитал, који је заинтересован у Турској, дијели се на три врсте: француски, енглески, и немачко-аустриски. Капитали талијански, белгиски и сјевероамеричких савезних држава играју споредну улогу. Државни дуг по посљедњој статистици овако је подијељен: на Француску пада 66%, на Енглеску 11%, на Аустро-Угарску и Њемачку 17³/₄% а на остале земље 5%. Дуг на турским државним срећкама овако је подијељен: на Француску пада 40%, на Аустро-Угарску и Њемачку 31¹/₂%, а на све остале земље 27¹/₂%.

Према овим се цифрама види, да је највише заинтересована сјеверна и централна Европа у турским финансиским питањима, а нарочито Француска као најјачи повјерилац коме припадају двије трећине турског државног дуга, па према томе и није се могла на друго мјесто сазвати финансиска конференција осим у главном граду Француске. Подручје Турске, које је интересовано овим државним дугом, данас се дијели. Питање је хоће ли „Дет Пиблик“, која је управљала државним турским дугом и јамчила за њ, и даље постојати. Принципи међународног права био је до сад да се пријеном господара земљишта не штете повјериоци, који су овој земљи вјеровали. Овакви случајеви рјешавали су се до сад прилично једноставно, кад се радило да једно подручје приђе од једне државе другој. Али балкански рат водиле су четири државе, које су учиниле савез ради извјесне сврхе. Одступање подручја Бугарској, Грчкој, Србији и Црној Гори и стварање нове државе Арбаније примљено је у лондонској конференцији мира.

Дјеловање финансиске конференције протезаће се с почетка по свој прилици само на принципе, како ће се раздијелити државни дуг, а онда ће се ова конференција бавити и једним политичким питањем, а то је питање ратне оштете. До прије неколико дана, чинило се, да само неке велесиле, а нарочито Русија ово тражи. Француска, Енглеска, Њемачка, и Аустро-Угарска изгледало је, да одбијају ову оштету, а особито је Њемачка истицала, да се ратна оштега не би наплатила од Турске, него од њезиних повјериоца. Чини се, да је напустила промјена у овоме схваћању да ће се расправљати о висини оштете и о начину њеног плаћања. Прије свега ће се морати установити, колики је терет у стању Турска још да сноси. Питање је дакле, колико ће бити ратна оштега, да се задовоље балкански савезници, а да се Турска не руинира. Има још један примјер, да је Европа у оваком једном питању одлучила. Године 1897. послје свршеног грчко-турског рата тражила је порга од Грчке, која је била сасвијем истрошена, ратну оштету од 10 милиона турских фунти. Састала се међународна комисија у Цариграду и одлучила, да Грчка плати само 4 милиона турских фунти. Грчка и њени савезници неће имати ништа против тога, да се и с Турском овако поступа. Висина ратне оштете одредиће се напоcе за сваког балканског савезника, а ова ће се висина одређивати према томе, колико је који од балканских савезника примио турског државног дуга на се.

Осим овог питања бавиће се ова конференција и питањем дунавско-јадранске жељезнице и трговачком луком на Јадранском Мору, која је Србији обећана. Суделовање великих сила код дионицаког капитала, управе и контроле над овом жељезницом и луком мораће се уредити на овој конференцији.

Порта је дала својим делегатима на Финансијској конференцији у Паризу упутства, да се код преговора у питању концесија за градњу жељезница у Малој Азији покажу према француској влади што предусретљивији.

Грчка и њена будућност

— Снага Грчке и њена перспектива —

Грчка је добила своју оштету и никада она није била тако погнута и велика. Године 1899. надвладала су Турци Грчку и од онда је постала мода, да се Грчка понижује. Поразу су се придружиле и финансијске потешкоће и политички переди, који су готово компрометовали државу и династију. Нико није више грчку војску узимао озбиљно, а ни хеленски национализам, пише Пјер Лерој-Болле у „Economiste Française“. А ето онда нових побједа, заузећа Солуна и Јанине, и све је то показало како је ово мишљење било погрешно. Грчка је војска дала доказ виструираности, дисциплине, отпорности и одушевљења. Чесга свега није изагла прије 16 година. Треба се дакле надати, да ће балкански народи, кад се склопи мир, знати изајјечити задобијене ране и да ће поћи у сусрет најбољој економској будућности: грчки народ има зато изврсне способности. У читавом Леванту од Александрије до Одесе, од Бејрута и Смирне до Цариграда, чине Грци поријеклом или народности колоније, које су најактивније и најбогатије. Велике породице грчких трговаца населиле су се све до Марсеље, Лондона, у Русији, у Сједињеним Државама, а будући су сви ти радници успјели, могло се рећи не без истине, да Грци успијевају боље изван домовине, него у домовини. И заиста њихов брдовит териториј, неплодан и мадеп бијаше одвише ограничено поље рада за синове Одисејеве; али не може се тајити, да су и из тог територија знали извући користи.

Грчко краљевство у границама, какве је имало прије рата, бројало је 64.000 квадратних километара површине (контингент Грчка 19.000, Пелопонез 21.000, Тесалија и Епир 13.000, Острва 11.000) и 1.632.000 становника (Хрватска и Славонија имају 2.621.954 становника), т. ј. 41 на квадратни километар. (1907.). То је прилична густоћа, ако помислимо, да су два града од веће важности, да је индустрија слаба, да је већи дио територија горски и каменит. Сви су готово становници грчке расе и православне вјере, настава је више раширена него ли у већем дијелу источне Европе, теоретски је обавезана, те је једва 30 од пописаних изјавило да су аналфабете.

Од 6.000.000 хектара, који чине површину краљевине, обрађено је 2.000.000; 800.000 покривено је шумама мале вриједности, а 2.000.000 служе за пашу; остатак је необрађен и није за обрађивање. Житнице култивиране на западном Пелопонезу и у Тесалији не достају за домаће потребе и у том се Грчка разликује од осталих балканских држава. Велика је култура маслине; у очу рата је било можда до 2 милиона стабла, данас има до 12 милиона. Смокве се извози на 6 милиона франака на годину. Извози се још вино (2 милиона хектолитара), грожђе, дуван и лан. Рудама Грчка не обилује. Јауријски рудници озова најзнатнији су. Али Грчка има других средстава, да прехрани своју дједу. То је море. Обилује рибом, сушавала и големом поморском трговином. Грци су морнари по атавизму и инстинкту, те имају данас сразмјерно јаку морнарицу: 811 једрењача и 283 пароброда. У промету Средоземнога Мора Грци имају одлично мјесто и њихова се застава вије у свакој луци. Циноземна трговина је знатна, у односу према броју становништва. Године 1910. износила је око 300 милиона лира. Извозе се агрикултурни производи (63 милиона), сухо грожђе уље, благо, минералија. Увози се жито (50 милиона), угљен и дрво. На особу пада од спољне трговине 115 франака, више него у којој балканској држави, више него у Шпанији и Португалу, а не много мање него у Италији. Побједе балканског рата отварају нове земље и ново дјеловање. Грчка је окупирала Епир, Јужну Македонију са Солуном и Јанином; добија тиме око 35.000 нових квадратних километара са 1.200.000 становника; Крит са 9.000 км. и 35.000 становника, острва са 7.000 км. и 380.000 становника. Буде ли се морала одрећи једног дијела

Архипелага, остаће јој још увијек укупни териториј од 110.000 квадратних километара. Грци се спремају да у Средоземном Мору заузму позицију првога реда.

Стара управа у Турској

Стара се управа у покрајинама Османлијског царства, као и централна, у много чему измјенила. Обласима, које бијаху освојене у прво вријеме Османлијске државе, управљали су санџакбези (мире ливе) и субаше. Караши (вилајет између Трапезунта и Кастамоније) бијаше најјаче утемељена покрајином, а њом је управљао принц Сулејман паша, син Орхана I.

Високи званичник, звани беглербег, у почетку је био државни савјетник и шеф свих одјељења управе. Послије освојења Румелије, постављена су таква два беглербега: један као генерални гувернер Валијумуми за све румелијске вилајете, а други за анадолске. Сједиште румелијског беглербега бијаше најјаче Софија, а касније Битољ; а анадолског у почетку Анкара, а у пошљедње вријеме Кутахија. Ти су беглербеги у ратно доба заповиједали целокупном оружаном силом, која би се мобилизирала у покрајинама, на челу којих су они као генерални гувернери стајали; уз то су непосредно управљали и средњим (беглербешким) војним одјељењем, који се звао „наша санџак“.

Све земље и области, које бијаху додијељене генералном надзорништву беглербега, дијелиле су се на ливе (округе) којим су управљали санџакбези. Касније су ти санџакбези унапређивали на част везира с три туга (уч тугли). С тога је број везира у царству тако порастао, да се је за владања султана Мурата III. морала реорганизовати цијела државна управа.

Држава се тада раздјелила на покрајине тако, да су и пређашње ливе (округи) примили облик провинција. Стари санџакбези и наше постојаше беглербега; али ипак част и право на врховно заповједништво војске и даље бијаше садржано румелијском и анадолском беглербегу. Свака се је покрајина дијелила на округе, којим су управљали везири са два или три туга, мутеселими, мухасили, или војводе. Тим управним органима бијаху као савјетници додијељени ајани, или тако зван „ши ерир“ (т. ј. послени људи, које су бирали између одличних грађана, или је на њих та част напљеђством прелазила, или их је напоскон постављала сама држава на така мјеста.

Управне послове у већим градовима обављали су субаше; они су такођер заповиједали спахијама (коњаничкој војсци) а уједино су имали надзор над немуслиманским вјерким удружењима. Субаше су вршили контролу над чиновницима, који су побирали данак (вергију) од иновјераца, а надзирали су и кодабаше (кнезове) њихове, које су они између себе бирали као главаре.

У дјелокруг кадија и шериатских судца спадали су сви шериатски и јудичијелни односи, али су они осим тог обављали још и неке општинске послове у мјестима, гдје су били намјештени.

Већи дио државног земљишта дијелио се на хас, зиамет и тимар. Та раздјоба бијаше дала сасвим други облик државној управи. Хас бијаху од државе подијељена имања (мухасесат), чији је приход износио преко 100.000. акчета. Ако је тако имање сам владар себи задржао, оно се је звало „надишак дирлух“, или „хаси хумајун“. Хас је даван на уживање и принципима османове куће, а њим је управљао повјереник (емин). Острво Ципар бијаше хас-имање великог везира, којим је управљао један мухасил (чиновник, који побира порезе).

Архипелаг (Цезаир бахри сефид) је као хас уживао адмирал турске морнарице (Капудан паша), а на челу његове управе био је један војвода, под непосредним надзором самог адмирала. Осим тих хасова бијаху хас још двадесет и двије ливе (округа), које је султан давао са свим правима власништва доживотно на уживање. Беглербеги су све своје потребе и све трошкове за војну — у вријеме рата — покривали приходом са својих хасова, званих „наша санџак“, а кад када и дохотком с других хасова, који су били у подручју њихове управе. У исту су сврху они за вријеме мира утјерали „хадарију“, а за вријеме рата „сеферију“.

Зијамет су земљишна имања, чији је приход износио од 20.000 до 100.000 акчета, а давана су на уживање вишим и нижим званичницима, који су посили част хаџеџан-реда, онда министарству финансија (дефтерхане), царској дворској канцеларији (дивани хумајун китабет), надвратарима царске коњушнице (рикаби хумајун капучи башир) и царској приватној благајни (хазини амир).

Така су имања такођер давана неким покрајинским чиновницима као хазине и тимар дефтердарима и другим сличним органима јавне управе.

Зијаметима су као и хасом управљали повјереници (емини) и с њих доходак убирали; али је касније завладао обичај да су така добра држатељи давали другом под закуп, те су код тог настале велике злоупотребе.

Годишњи приход тимара није прелазно преко 20.000 акчета. Тимари су давани само спахијама (коњаничкој војсци) и њима сличним људима.

„Ешкinci-тимаре“ уживали су спахије, а „мустахфиз тимаре“ они војници, који су били одређени, да чувају нека мјеста и градове; осим ових добијали су још вјерни двораници и неки за државу заслужни људи такозване „хидмет-тимаре“.

Пошто су уживаоци тимара били војници, морали су увијек становати на свом тимару и вршити управне послове у оним селима, гдје су постављени као аге. Закон је и ред од њих захтијевао, да су се за вријеме рата под водством субаша и алабеге морали покоравати заповједима главара покрајине. При подјељивању хаса, зијамета и тимара држава је уживаоцима тих добара препустила „хукуки тесаруф“ т. ј. право извршавања власништва на једном одређеном комаду државног земљишта (ераземирије). Тако су они побирали десетину с оних земљишта, на којима су с тапијом уживали право посјела, обављали су пренос и замјену истог земљишта, наплаћивали трошкове око тог, давали махлул у посјед молитељима и у то име издавали им тапијске потврде. Хас је већим дијелом држава давала доживотно, а неки су државни званичници уживали само за вријеме своје службе. Зајуму се није могао одузети зијамет, што не би какве велике погрешке учинио. Тимари су давани доживотно, те су након смрти спахијине прелазили на његову мушку дједу. Ако не би спахија имао дјеце, онда је тимар даван најстаријем дебељу (оклопни коњаник), који је био њему додијељен. Тако су уживаоци тих добара (ербаби мухасесат) могли директно моћи утицати на култивирање земље. Они су својим радом око унапређивања агрикултуре и око оплемењивања животиња много доприносили народном благостању оног времена.

Уживаоци хаса и зијамета морали су лично ићи у рат и за сваких 5000 акчета више преко прописаног дохотка са свог земљишта повести по једног дебела т. ј. потпуно наоружаног коњаника.

Власници тимара такођер су морали ићи на војну и за свако 30.000 акчета (килуч тимар) вишка преко законом одређеног прихода са свог тимара повести по једног дебела. Тој се ваљаној организацији имаде захвалити, да је турско царство за владу султана Сулејмана I. Кануније имало око двије стотине хиљада потпуно спремих и извјежбаних коњаника: спахија и дебела.

Пошто у задње вријеме тимари нијесу давани вриједним и способним људима, него онакима, који нијесу никако становали на њима, почели су се поткопавати темељи у управној организацији османлиске државе. Кад је међу јањичарима нестало старог реда и дисциплине, кад су се они почели бунити, тада је завладала корупција и у спахијској организацији. За владања султана Мустафе II. држава није могла на бојно поље отпрмити више од 20.000 спахија и дебела.

Зијамети су такођер давани неспособним и невриједним људима, који су их давали другом у закуп, а то никад није могло проћи без злих пошљедица. Вријеме службе беглербега и других државних званичника било је ограничавано на двије-три године, те су се они за то вријеме гледали што више обогатити, а неки су се чак и одметали против саме државе. Осим тога свега бијаше тада завладао обичај, да су се мјеста управних чиновника дојивала за бакише и мито, те се осјетила пријека потреба, да се што прије проведу реформе, које су заповиједали султани Селим III. и Махмуд II.

Управа у покрајинама бијаше тако уређена, али на неким мјестима она је била у другом облику. На примјер негдје јавни порези као приход десетине неког мјеста, данак (узије), мјерење силе (мизани харир) и царина скуна давани на издржавање чуварица једног одређеног мјеста, или су служили за покриће цијелих трошкова неке нарочите управне власти. То бијаху такозвани „јуртлук“ и „оджаџи“. Каткада би какви „јуртлук“ уживао по један племић, који је био одређен, да чува неко одређено мјесто, (варош или град), а кад би он умро, јуртлук би држава давала његовим синовима, или — ако ових не би било — најодличнијем члану његове родбине. Касније, кад се управна организација почела рушити, од ових су се људи појавили познати „дере-бези“.

Бранитељи неких градова, погранични беги и царски поморски арсенал (терса-

неамире) имали су своје јуртлуке и оаке. Султан Селим I. тако је јуртлик дао неким курдским беговима, које бијаше поставио, да чувају крајеве дуж персиске границе.

У неким покрајинама османлиског царства не бијаше државно земљиште раздијељено на хас, зиамет и тимар, него би се целокупни приход грошио на погреб дотичне покрајине, а остатак преко тих потреба или нека одређена свота годишње би се морала слаги у Цариград. Јемен и Мисир били су тако уређени. Управу над Хиџазом и Харемејном (Мекка и Медина) вршио је царским бератом именовани један члан из породице Шерифија.

Административна организација у покрајинама: Триполису, Тунису и Алжиру бијаше још друкчије проведена. Тамошње су војске сачињавале по један олак у сваком од та три вилајета и између себе бирали по једног вођу, који се звао дан (лахија). Управни су послени били у рукама тих дана, које би централна влада у Цариграду потврђивала. Ови потпони оаци зваху се „гарб оаџлер“, т. ј. западни оаци. У задње доба старе управе држава се није много мијешала у односе и послове тих оака. Једна од привилегованих (ајалети мумтазе), вазалних покрајина бијаше Влашка и Богданска (данашња Румуњска) којој је по један између одличних Грка с Фенара с бератом постављан на чело управе као кнез (бер) или војвода. Турска је таког кнеза именовала на три, а касније на седам година, а она га је такођер и искладала. Али у унутрашњој управи он се донекле могао сводевољно, слободно кретати, дакле био је полусамосталан владар споменутих покрајина.

Нова сензација у Турској

— Абдул Хамид на помолу? —

Један од чиновника старог режима, који је познатом Абдул-Хамидском спремом упућен у све закулисне борбе и сплетке пријестонице на Босфору, дао је ових дана разним новинарима врло занимљива извјешћа о исто тако занимљивим и вјероватно комплицираним пошљедицама политичког покрета, који је уперен оамо да се на пријесто опет поврати Абдул-Хамид.

Већ одавна није никаква тајна какво расположење у муслиманским народним масама и муслиманском свештенству влада према свргнутом султану Абдул-Хамиду. У пошљедње вријеме у великом броју раширена у народ и војску једна анонимна брошура, коју је очито написао какав мула. У тој се брошури страним изразима доказује, да све несреће Турске потичу ради тога, што су «Каури и франкмасони насилно свргли часног калифу Абдул-Хамиду».

Ти назори, које проповиједа брошура, произвели су дубок утисак на пиже слојеве становништва. Но ваљно је код тога, да се покрет у корист Абдул-Хамида не ограничава тек не празне разговоре, него да налази потпоре и у реалној сили.

Већина официра, присташа бившег султана, који је комитет «Јединство и Напредак» напоскон увођења конституције растјерао, сад су опет ради рата познани под заставе и налазе се у редовима војске. На самим италијанским позицијама има их по службеном извјештају око 640 људи. С таквом силом мора се рачунати. У круговима младотурског комитета озбиљно се боје, да се ови официри, хамидисте, који су до сада сачињавали посебну групу, не уједине са војном логом.

Међу самим комитетским раденицима већ се давно стаго утврђивати мишљење, донекде и оправдано, да би турска избојска свих ових несретним педађама, да је на пријесто остао Абдул-Хамид са својим политичким искуством и у истину ријетким умом.

Затим Младотурци говоре — не сви, али знатна већина — да Абдул-Хамид није био тако страшни, а да свим његовим изгредима — изгредима а не злочинима — није толико крив он, колико његови развратни дворјаници, који су вјешто експлоатисали султанове слабости.

А како је сада комитет разагнао ову опасну хорду паразита — изостала идеја настава се својом еволуцијом — то ни сам Абдул-Хамид није сада опасан, чак се ради свог широког искуства може у случају показати и врло корисан.

Од таквог стања ствари до закључка, да би повратак Абдул-Хамида на пријесто био у интересу Турске, треба Младотурци да начине само један корак.

Тај се корак већ изводи.

Међу самим најнапреднијим члановима комитета расправља се, дакако под великом тајанствености, питање о повратку на власт пекадашњег добровољног илдског, а сада под силу бергерберског сужња.

Паралелно са Абдул-Хамидским питањем просуђује се и питање о промјени престолонаследничког реда у Турској.

Примјер Мухамед-Решада, који је последије тридесетогодишњег заточења у харему, на копну живота, прихватио власт у слабе руке, јасно је доказао, како је несавршен и незгодан прилици првородства. Ради тога комитет озбиљно размисља о промјени реда и новим уставима, које би и врховну власт осигурале младим и енергичнијим принципима.

Шта ће све из тога изаћи, тешко је рећи. Но у земљи «хиљаду и једне ноћи», гдје мали телеграфски чиновници и учитељи пажљив постоје једног лијепог дана могу постати министри, омогућују и ствари које се иначе чине неvjероватне.

Врло је важно да се примјети, како сама могућност оваквих идеја у круговима комитета значи отворено одрицање Младотурска од свог досадашњег рада, као и признање потпуно недрживости младотурског комитета.

Из народа

Прва Народна Музика

Бар, 17. маја

Скоро ће двије године од када је у нашем романтичном Бару, уз пјевачко друштво „Братимство“ основана и Прва Народна Музика. За то кратко вријеме може се заиста рећи без претјеривања, да је она постигла лијеп успјех, а то најбоље знају они, који су је за све вријеме рата слушали у реону Приморског Одрода, код којег је, као таква, вршила дужност војне музике.

Музику данас сачињавају 28 особа, све наши младићи, који не жале пожртвовања тек да што љепше и достојније допринесу угледа наше вароши и домовине. Лијепо их је видјети, још сада у новим соколашким униформама, које им је поклонила Њено Краљ. Височанство Књагиница Милина. Оне су униформе изванредно лијепе. Гледајући ову лијепу китицу наше омладине, чисто се човек радује и готов би био помоћи их свима што би имао и могао, и ако и овдје има амбиционаша, који тајно и фино противу њихове слоге и напретка роваре, само нити ће, нити могу нашкодити ни угледа ни опстанку њихову.

Управа овога друштва, да би предуприједила сваку евентуалност, дошла је на врло лијету и корисну мисао, те је с одобрењем министарства установила лутрију у корист друштвену. Срећке ће се плаћати по 1 перпера а има велики број згодитака од 20 перпера до 2000 перпера. Оваквим начином дало се могућности свакоме онеме, који жели напретка оваквим хуманитарним установама да ово друштво помогну а не осјете, и, у сретном случају, ако добију згодитак, имају користи. Наша је дужност да се својски заузмемо за распродају ових срећка, а тако и да их купујемо и тиме неосјетно помогнемо ово мезимче у нашој отаџбини.

Апелујући на сваког ко је свјесан оваквог позива, надамо се да ће друштво бити задовољно одзивом публике у свима нашим варошима — те га позивамо на посас — да што боље распродају срећка приступи и да слешки и патриотски ради на одржавање обије тако нам драге установе „Братимства“ и „Музике“.

Полажемо наду, да ће се особито чланови друштва заузети за што бољи напредак ових установа, те да ће у своје коло увести и нових чланова.

Позориште

Осјечко Позориште. У Осјеку, Славонији, подићи ће модерну позоришну зграду општина овог мјеста. У њој ће моћи стати 800 гледаоца, а коштаће 400.000 круна. У Осјеку има стално позоришно друштво — драма и опера — а преко године стално долази и ђемачка позоришна друштва.

Словеначко позориште. Позориште у Љубљани стално кубури, јер оскудије у материјалним средствима, те често наступа опасност да буде затворено. Сад јављају, да се општина Љубљанска заузела за ово наљано позориште и његов опстанак осигурала дајући му 32.000 круна годишње субвенције.

Болијест Саре Бенхард. Најчувенија свјетска трагеткиња Сари Бенхард, која сад гостује у Лондону, нагло је оболела.

Стално позориште у Сарајеву. Очеидни успјеси осјечкога позоришта у Сарајеву потакнули су на размисавање о уређењу сталнога земаљскога позоришта у Сарајеву. Како сазнајемо, о тој је ствари елаборат израдио управитељ Милчило Марковић тако, да би — не буде ли непредвиђених запријеска — позориште могло већ у јесен ове године почети да дјелује.

Дневник

Отпловала. Њено Краљ. Височанство Књагиница Наталија отпловала је с Књажевићима у Сан Розоре, морско купатило у Италији, гдје ће ово лето провести.

Хрватска странка права. Поводом расцепца, који је настао у хрватској странци права, врховна управа странке вијећала је у Трсту и донијела је одлуку: да се орган странке „Хрватска“ опет повјери уредницима Шегвићу и Першићу, које су препадом неки из редакције укљонили и лист приграбили; да председник врховне управе странке и даље буде др. Миле Старчевић; и да странка одржи пакт с коалицијом. Према томе овом одлуком осуђен је рад франковаца и изражено повјерење људима, који су странкиним пословима руковали прије познатог препода.

Конгрес балканских новинара. Г. Иван Иванић, који сада путује по Грчкој, покренуо је у атинском „Акрополису“ мисао, да се у Атини одржи први конгрес балканских новинара. Председник грчке владе примио је у два маха Г. Иванића, који је посетио и многе грчке новинаре.

Проневјера у „Матици Српској“. Као што је познато, у „Матизи Српској“ у Новом Саду извршена је проневјера. Том приликом проневјерено је 400.000 круна. Проневјерење је извео главни благајник „Матике“ Лаза Манојловић, а помагач му је био надкњиговођа Аркадије Марковић, за кога је у току расправе доказано, да је од проневјереног новца добио 26.000 круна. Манојловићу су за вријеме истраге пронашли да је душевно болестан, те је у болници и преминуо тако, да је земаљској правди умакао. Марковић је на против након проведене расправе осуђен на 4 године тамнице, против које осуде је апелирао. Сегединско позивно судиште снизило је ову казну Марковићу на 2 и по године, но он се није задовољио ни са овим ријешењем, већ се жалио на врховно судиште (курију), које је ових дана најзад изрекло осуду, потврдивши у цјелости пресуду сегединскога суда. И тиме је коначно ова жалосна афера довршена.

Међународни савез жена. Новинарска секција главног одбора међународног савјета жена (Council of Women) имао је свој годишњи скуп 12. маја у Хагу у Холандији. На скупштини је била позвана од стране Српкиња г-ђа Делфа Ив. Иванићка, члан те исте секције и потпредседница српског народног женског савеза, но пошто она лежи тешко болесна у Грчкој, то Српкиње нијесу биле засадуљене на овоме скупу.

Примјери родољубља на Приморју. Риједак је примјер родољубља и преданости дужности какав су показали Срби љекари и болничарке на Приморју српском за вријеме зимњих дана и борба под Скадром и последије тих борба. Сви војни љекари 11 српских болница у Драчу оболели су радећи напорно око 1000 болесних и рањених војника. Сви су се разболели од пјегавог туфуса и били су из реда у смртној опасности. Ипак тек последије изласка српске војске из Драча, пошли су и они да траже себи лијека: д-р Симић и д-р Копша у Србију, д-р Сима Петровић и д-р Ђорђе Сибера у Крф, гдје су и сад на лијечењу и лијечи их љекар Хрват, д-р Радослав Чубелић из Црквенде у војној болници у Грчкој. На острву Крфу налази се болесна од пјегавог тифуса и жутине и г-ђа Делфа Ив. Иванићка, потпредседница српског народног женског савеза, која је прва од Српкиња још почетком децембра прошле године похитала на Приморје и три мјесеца лијечила болесне и рањене српске војнике под Скадром, у Љешу и Драчу. Она је најтеже болеснике прикупила у свој дом у Драчу и лијечећи их добила тифус, од кога болује још од марта. Болничарка Милева Тодоровић, учитељица из Кормана, пала је у Драчу болесна, похитала у Крф на лијечење и чим се опоравила мало, наставила његовати болесне српске љекаре на Крфу. Љекари у Љешу: потпуковник д-р Јордан Старић, д-р Кејмановић добровољац из Босне, д-р Андра Јовановић радили су у болницама све док нијесу пали тешко болесни и принуђени били вратити се својим домовима.

Књижевност

Румунске претензије. Друштво бугарских економиста штампало је на француском језику расправу проф. Г. Данилова „Румунске претензије на бугарску територију и град Силистрију“. Књига је у осмини, има 62 стране. Цијена јој је 50 пара.

Моје усмене. Под овим насловом изашле су пет pjesама Марка Јанковића Цеклијанина оштане у засебној књизи. Те су pjesме: „Изсјећања на свијетли дворан Крушевца посвећено мом драгом

куму Станку Тодоровићу.“ „На гробу храброг командира гробјешког батаљона Вука Ђ. Кустудића, погинулог у јуришу на Барданову.“ „На гробовима браће Јанковића, палим у јуришу на Тарабош.“ „На гробу пок. Петра Татића, правозаступника у Биограду.“ и „Очино туговање на гробу свог доброг сина“. Књига износи 22 странице обичне величине. Цијена 50 пара. Штампана Бокешке Штампарије. Писац нас сад умољав да обзанимо да се у тој његовој књизи учини ова исправка:

„У књизи „Моје усмене“, погрешно је оштанпана на страни 7-ој у пошљедњем ставу:

„А на шанан од Милеша.“

Први барјак измијеше“

Неро треба да стоји:

А на шанан „Планинице“

Први барјак измијеше.

За које молим читаоце, да исправе ово у реченој књизи сами, и да ову погрешку сматрају само „омашка пера“ у непознавању шанчена.

Лудакова исповијест

— Миљун Павићевећ —

То пије био обичан човек. Имао је велике прне очи као два паклена демона; из њих је пламела лека груба, силна и махната сизлост, чије су варијете продирале до костију опих, који су га крадошце и зашито посматрали. Био је крупан, окрутан, силан и неумољив, као и јогунаста природа, у којој је рођен и која га задојила својим дивљим млјеком. Ипак у његовом ходу и кретању, било је нечега тајнога и неспитаног, што га и нехотиче издавало, да у његовој души има један нов, никоме познати свијет....

Ја сам га редовно пратио, кад би из своје старе сламом покривене кровњаре, пошао у шуму, да набере дрва за гријање и вакупи јагода за своју огрицу, коју је носио сваког свечапог дана кроз сеоске улице.

Падао је крупна прољетња киша. Угруд је босоног прелијетјао с камена на камен; звиждао, урикао и замијао у једном хору с планинском мећавом. Својим гвозденим пешницама крчио је и из коријена чулао јасенова стабла. Са тешким бременом не леђима и пуном котарицом, као свијежа крв сочива и црвених јагода, позно у вече враћао се у село.

Облаци дима високо су се дизали и својим првим огртачем прекривала убоги Мргудов стап. Он је на томили сијеке напрати сједио и полузатвореним очима пратио когутоне дима, који су се копитали на све стране. С времена на вријеме, неким чудним, дубоким и здравим гласом пјевао би pjesму, која је њему само позната била.

Мргуд је био људин и осоран. Сви су се у село плашили његове дипломске снаге и ових крупних, неспитаних и често пута блесавих очигу... Ибелово особованство мене је сваког дана све већма мучило и разапњавало; бујица жудње и радозналости, окуражила ме, да му се приближим, да га видим, упознам и испитам.

Изацелао руких у његов став:

— Добро вече, Мргуде, узвикнух дрхтећим гласом, а срце ми се ницало од језе, страха и зашупљива издишу, који ме суерио и опширо као гвоздени бич на образима.

Промешкољи се, премјери ме очима, скочи и снажио ме као гвозденим клинцем, ухвати за обадице руке, прицуче као једном пламањом каменом пријекаду и громко рече:

— Ти си мој гост, сједи и не бесједи.

Мргуде, ја морам говорити, ја сам дошао да те видим, ја сам твој пријатељ.

Добро, говори, али само језиком, којим ја говорим.

— Јеси ли гладан?

— Чегла гладан, шта је то гладан?

— На глад је кад немаш хљеба.

Каква хљеба? Ја незнам за хљеб. Ја једем само траве и јагода; пијем воде и живим у слободи.

— Шта је то слобода, Мргуде?

— На слобода је то, кад немаш пишта и кад не тражиш пишта.

— Зар ти можеш да живиш без људи?

— Каквих људи? Шта су људи? — Загрмје

Мргуд. Йди су убице, злочинци и отимачи; а човек, чојек... Ја мрам људи, ја волим чојека. Чојек ме брани, а људи ме прогоне. Ето види: ја немам оца, убили су ми га људи; ја немам мајке, отели су ми га људи; ја немам брата, разапели су ми га људи; ја немам сестре, обесчестили су ми га људи; ја немам памети, одузели су ми га људи. Йди... Йди... Ја бих све људе сирвао, убио, уништио и наложно да горе, горе, док сви сагоре. А чојеку бих дао све, све бих му дао: небо, земљу, шуму планину, муше, громове, сунце, мјесец, све, осим новаца.

— Зашто да чојеку све дам без нована?

Еј, зашто, то тада не би био чојек, то би били људи.

— Реци ми, Мргуде, ко је тај твој чојек те га тако волим?

— То сам ја, то је чојек, чојек који долази којега сте ви прогласили лудаком.

— Ти си себичњак: волим себе, а много мрам људе.

— Каква себичњак, шта је то себичњак?

— Па то је чојек, који воли себе, а мрам људе, то си ти....

— Не, ја не волим себе, ја тражим чојека, ја хоћу чојека, ја нећу људе, који ме стежу, опинају, бију, убију, па сузе лију.... Тај чојек долази; то сам ја.

— Збогом, Мргуде! Ти си чојек, а ја идем да тражим људе.

— Збогом, збогом, ја нећу људе, ја хоћу чојека, ја хоћу себе.

ТЕЛЕГРАМИ

Беч, 22. маја. — „Мил. Рундшау“ изјављује, да су гласови пуштени кроз штампу с обзиром на аферу Редлову о оставци шефа генералног штаба Конрада, као и команданта Прага, ђенерала Гизла, без сваке основе.

Софија, 22. маја. — Са надлежног мјеста се тврди, да је кабинет већ у суботу поднио оставку због држања Србије, али криза ће тек наступити кад се Данев поврати. Краљ је синоћ примио неколико шефова опозиције.

Биоград, 22. маја. — Састанак четири министра председника биће у Солуну у току идуће недјеље. Краљ је примио јуче Пашића у аудијенцији, која је трајала читав сат. — „Правда“ доноси да је врховна команда наредила да се пуште на слободу ратни заробљеници.

Будимпешта, 22. маја. — Сједница у парламенту је била одвећ бурна. Шеф опозиције Јуст прочитао је жесток манифест противу владине партије. Када се Лукач појавио у сали, настала је неописана хука. Председник је прекинуо сједницу, већи се дио посланика био повукао из сале. Стража одређена при парламенту ушла је у салу и том приликом командант страже, капетан, с извађеном сабљом јурнуо је на опозиционог посланика Лехел Хедерварија и ударио га три пут по глави, на што је посланик пао на земљу.

Софија, 22. маја. — Краљ је примио браниоца Једрена Шукри пашу и дуго се с њим шетао у парку.

Биоград, 22. маја. — Принц Ђорђе вратио се из Француске.

Атина, 22. маја. — Званично се саопштава да се дошло до споразума у погледу неутралне линије, која ће раздвајати грчку и бугарску војску.

Беч, 23. маја. — Министар председник Лукач поднио је данас цару оставку мађарског кабинета.

Париз, 23. маја. — Пишон, отварајући сједницу финансиске комисије, пожелио је добродошлицу изасланицима. Прва сједница биће 27. маја.

Беч, 23. маја. — Посланик Вукотић поднио је у парламенту интерпелацију, којом тражи да се дигне затварање аустро-црногорске границе.

Црногорска Банка издаје под најам од 20 јуна сав други спрат свога здања са свима принадељностима.

За услове обратити се истој.

Пп бр. 5, 55

УЏБЕНИЦИ
ЗА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
као и остале ђачке и канцеларијске потребе могу се добити у књижари Ш. Г. Лаковића у Никшићу.
п. п. бр. 6, 35

Издаје се одмах под офит за 6 мјесеци 4 камаре на првом поду, с бакном, лијеп положај. Обратити се за услове господину А. Капетановићу, Цетинье.
п. п. бр. 7, 12

